

Kretingos vienuolyno lietuviškieji rankraščiai.

Per 1925. m. Velykų atostogas, prof. E. Volterio paragintam, atsitiko prašymas apsilankyti Kretingos vienuolyne rankraščių pamedžioti. Viendlių maloniai priimtas ir laikomas, gaila, tegalėjau dirbti bibliotekoje tik pustrėčios dienos. Taigi per tiek laiko kelių tūkstančių tomų bibliotekoje ne ką padarysi! Nuvestas į biblioteką, radau knygas ir rankraščius be tam tikros tvarkos, nekatalogizuotus sukrautus lentynose ir ant žemės sudėtus. Viskas prašyte prašosi sutvarkomasi! Vienuolių pasakojimu daug visa biblioteka nukentėjusi karo metu.¹⁾

Parodytas šėsnis ir skrynias rankraščių; ieškau, žinoma, visu pirma lietuviškų raštų, labiausiai Pabrėžos. Bet besiknisant pasirodo, kad lietuviškieji rankraščiai sudaro vos nedidelę lenkiškųjų ir lotyniškųjų dalį. Negaliu pasisakyti viską suradęs, kas rasti galima, nes nė iš tolo negalėjau kaip reikiant peržiūrėti visų lentynų. Norint viską išnagrinėti, būtų reikėję poros mėnesių su atlektais galais. Teko uostyti, pagrobtais ieškoti. Taigi duodu, ką radau, terandie kiti daugiau!

I. Pabrėžos rankraščiai.²⁾

Didžioji rankraščių dalis Pabrėžos. Jie, tiesą pasakius, už visus ir vertesni. Iš raštųjų rankraščių aiškiai matome kun. Pabrėžą trims darbams atsidėjusį: žmonių dvasios reikalų rūpinimui (= dvasinio turinio knygos), jų gydymui (= medicininės knygos) ir augmenijos tyrinėjimui (= botanikos turinio rankraščiai). Kad Pabrėža tikrai yra turėjęs ir medicinos praktikos, pirštu prikišamai rodo atskiruose lapeliuose surašyti receptai. Ne kam kitam ir

¹⁾ Rasi, dabar knygynas ir sutvarkytas. Tą darbą, man ten esant, jau buvo pradėjęs naujasis vienuolyno komisaras.

²⁾ Pabrėžos biografų minimų rankraščių ir spausdintų jo veikalų, kurie vienuolyno bibliotekoje neradau, pasai čia nellečiu. Man rūpėjo tik vieni rastieji dalykai aprašyti. Valančius primintas vienam kitam dalykui aiškiau nušviesti P. Ruškio straipsnis, „Šviet. Darbas“ 1925 m. VIII. 633 ir tt, mažą neko bi biografijai naujo neduoda.

kiti medicinos turinio rankraščiai. Originalumo juose labai maža. Viskas surankiota, iš kitur sugaudyta—ir tik į vieną vietą sutraukta, praktikai sutvarkyta.

Dvasinio turinio rankraščiai, matyti, daugiausia yra atširadę iš sakytų pamokslų. Visi jie rašyti gyviesiems reikalams, tam tikriems atsitikimams. Tai rodo „Rekolekcyjs“ ir „Nowenna“. Tą patį tvirtina ir Valančiaus Žem. Wisk. II, 73 minimos, mano nerastos, pamokslų knygos savo antraštėmis. Tie rankraščiai rašyti ne taip tvarkingai, daugiau atmestiniai, bet visi lietuviškai.

Verčiausi botaniniai rankraščiai, tik gaila, kad daugumas jų nepilni, nebaigti. Tikrai baigtu ir pilnu, rodos, tik du rankraščiai: „Sryje Balsenyyny“ ir „Waardaa taislyynee“ (?), o kiti nepilni, juodraščiai, nuotrupos.

Vertas čia pažymėti kiek keistokas rankraščių kalbos skirtumas. Dvasinio turinio rankraščių kalba prasta, pilna polonizmu, rašybos kokios mažai težiūrėta. Kiti, nedvasinio turinio rankraščiai, turi tam tikrą, gan nuoseklią, rašybą, kalba išdailinta, su visomis išgalėmis vengiama barbarizmų. Del ko tas skirtumas, geriausiai pasako „Pertaysims“. Tuose 4 puslapiuose taisoma vieno jo paties dvasinio turinio rašto kalba. Visas taisymas tėra tik brukimas naujų polonizmų. Lietuviškieji žodžiai, būsia tatai žmonėms nesuprantami, tyčia keičiami lenkiškais skoliniais. Čia duodu vieną tų taisymų pavyzdį: „Punkt Malda pri Panos Szwęcz. wyraz: Mergayte — bróko. — palitiejemo. — amzybę. — wissoutinaj. — nesań. — ługoti. — palaiku. — Noudiemieł maja się zmienic na lepsze choćby maķaronicznę. Punkt Dijwe kórs orybe. wyraz orybe zupelne nowy, i między pospólstwem nesiyszany lubo oras slyszac się daje przeczeż w inszem, a nie godnom znaczeniu. łepiey było by użyć wertibe albo wertoma, a nayłepiey gadnibe. wyraz praażesis w cale nowy i nigdy od źmudziniów nieużywany. kaławijas ledwo uczonym źmudzinom znajomy“. Toliau 25. numerio rankraščiuose randame daug išbrauktų lietuviškų žodžių, stovėjusių greta su polonizmais. Pav., sakiniuose: Kad swejky yr laymingy v. cziesliwy esma,.. o aś ósydedó v. śtanawyjo nou szio layka...“ išbrauktu „laimingy, ósydedó“, o paliktu tik „czieslwy, stanawyjo“.

Bet visai kitaip Pabrėža daro kituose, nedvasinio turinio, rankraščiuose. Į tuos, turi prisimedžiojęs žodžių iš kitų gryniau lietuviškai rašusių rašytojų, turi žodžių savo, tarmei visai svetimų, o ko betrukdamas prisikala. Kalinių žodžių pilni jo botaniniai rankraščiai. Žodžius jį iš kitų rašytojų rinkus aiškiausiai rodo 46. rankraščių numeris.

Iš to gauname kiek šviesos XVIII. ir XIX. amžių raštų kalbos sublogėjimui nušviesti. Rašytojai, patys mėnkai lietuviškai temokėdami ir daugiui sąvokų lietuviškų žodžių trūkdami, o senųjų rašytojų kalbos žodyno tardami žmones nesuprantant, pribruko į anos galdynės raštus devynias galybes tokių polonizmų, kurių gyvojoje

žmonių kalboje nė aigaros¹⁾ nebuvo. Jei Pabrėža, kalbą dailiai mokėdamas, taip darė, tad ką jau apie kitus, nemokelius, besakyti. Taigi Alšauskio „Broma“ nerodo žmones dergčiau pradėjus kalbėti, bet yra tik gyvas anos galdynės, dvasinių rašytojų, kunigų, galvojimo, jų sulenkėjimo pavyzdys.

Iš visų rankraščių matyti Pabrėžą labai darbštų ir tvarkingą žmogų buvus. Ypač mokslinio turinio rankraščiai rašyti dailiai, atsidėjus. Tą susitvarkymą rodo kad ir šiokie apdarytose knygosose ir rankraščiuose įrašai: „Z Xiąg (Rękopismów, Manuskryptów) X. Ambrożego Pabręza. Oprawa kosztuje groszy Pol. 20“. Taigi nė be reikalo Valančius Žem. Wisk. II. 25 sako: „Be gała darbus tas zokaninks, niekumet nespie. Wos atkalbiejes poterus ir kitus apejes žigius, diena isz dienos rasza“.

Nelietuviškuosius rankraščius į sąrašą sudedu dėl pilnumo ir norėdamas duoti aiškesnį viso rašytojo darbo vaizdą.

Ne visi Pabrėžos rankraščiai turi ir jo vardą, didžioji dalis bevardžiai. Pabrėžai rankraščius priskyriau iš rašysenos, rašybos, kalbos ir turinio. — Ypač griežtai jo raštai skiriasi nuo kitų savo rašyba, paties Pabrėžos susidaryta. Svarbiausias jos atskyris yra tarmės ilgųjų balsių žymėjimas trumpųjų balsių rašmenų pora; žem. o < rašom. kal. u žymimas ó, dvibalsiai an, en rašomi a, e. Nuosekliai tos rašybos laikytasi tik mokslinio turinio raštuose, dvasinio turinio raštų rašyba kerša marga.

Rašo Pabrėža pajūrinį žemaičių (Skuodas, Lenkimai, Darbenai, Palanga...) tarmę. Net ir iš kitų tarmių skolintus žodžius jis išsiverčia į savo tarmę. Taigi Pabrėža yra antras, šalia Daukanto, kuris tyčiomis steigėsi žemaitiškai rašyti.

II. Kiti rankraščiai.

Kitų rankraščių daugumas bevardžiai. Tikrai pažymėti tik dviejų rankraščių autoriai. Jeigu 2. numeris yra rašytas paties Laurynavičios ranka, tad jo, iš rašysenos, bus ir 3. ir 4. numeriu.

Tikrai lėtos dalykas yra Grosso „Kalbrieda“. Apie rašytojo asmenį ir knygų atsiradimą šiek tiek sako kitą ranka rašyta prakalba. Ji mano ištiesai spausdinama. Tą patį žinią apie Grossą pakartoja ir Valančius Žem. Wisk. II. 78., matyti, ėmęs ją irgi iš prakalbos. Patį rankraštį sako jis gulint pas Marcinkovskį Vilniuje nespausdintą. Argi rankraštis vėl būtų sugrįžęs į Kretingą. O gal tafari antras egzempliorius? Veikalo rašyba labai artima pabrėžiškei. Žymimi net balsių ilgumai! Tarmė taip pat pajūrinį žemaičių, pagrindu paimta Kretingos apylinkės patarmė. Dėl grynos tarmės ir reikšmės lyginamajai lietuvių kalbos gramatikai būtų labai pravaru, pridėjus įvadą ir paaiškinimų, ją išspaus-

¹⁾ — nė kristelio. *Red.*

dinti. Juk lig šiol nė kokios spausdintos žemaičių tarmės gramatikos kalbininkai neturi.

Kiti rankraščiai turi tik bibliografinės vertės. Visi jie dvasinio turinio, mažne visi, išskyrus pamokslus, vartoti čia pat Kretingoje viešosioms pamaldoms ir kitai religinei praktikai.

Pamokslai taip pat menkai kam verti: turinys skystas, o kalba, ko ir beklausi. Kai kurie pamokslai pažymėti sakyti keliose vietose ir kelių sakytojų. Matyti, vienas parašė, o kiti iš to paties vis ir drožė. Iš sakymų pažymėjimų matyti pamokslus daugiausia keliavus po to paties ordeno vienolynus¹⁾.

Rankraščių sąrašas.

1. Pabrėžtos rankraščiai.

Botanika:

1. Waardaa taisylynee / Augimiu atsyrađantiu / Augmyni-
čzioo / žemaytyynie / Ozwerąčio saawiejy / Augmes liig šziol
aatrastas Žemaaytyusy, Lyyitówoo, Wolyynyjoo, yr Podolyjoo: / so
prijuungsynó / Waardu paprastuuju Žemaaytyszku, Lyitóowyszku,
Pruusyszku yr Łaatwyszku, žmo- / nyys tuu. Taautuu geraa zyy-
nomu. / Par / Kónyga Ambroziejó Jóorgi Paabreža bóó- / wosi
Koznadyjy yr Mookitoji Iszkaľuu Kree- / tingos sórasziity / Meetusy
1834. Kretingoo. — Rankraštis in 4° II + 205 pusl. Tekstas lie-
tuviškai lotyniškai; kai kas ir latviškai, vokiškai, lenkiškai.

2. Sryje Balsenyyny / Biiluu / Žemayt. Lotinyyniu / Par
Kónyga Ambroziejó Paabreža / sóorinktuu. Metuse / 1834. —
Kretingoo. — Augalų vardų ir šiaip botanikos terminų lietuviškai
lotyniškai žodynas. Rankraščio IV + 505 pusl. in 8°. Apdarytas.

3. Elencus Nominum vegetabilium latino / Samogiticorum.
— 27 pusl. in 4° rankraščio. Tekstas lotyniškai lietuviškai, pa-
raidžiu surašytas. Prie kiekvieno augalo vardo, matyti vėliau
(kitu rašalu), pristatyti kažkam numeriai.

4. Index syste- / maticus / Enumerationis plan, tarum in-
digenarum per Samogi / tiam a Sacerdote Ge- / orgio Ambrosio
Pabrež / Ex — Professore Scholarum / Kretingensium usque ad An-
num 1831 observata / rum. Sryjy Taisylyny / Yszrokóousynas
aaugimiu / mūsujy paar / Žemaayčzius nou Kóó- / nyga Ambro-
zieejaus / Paabreža bóówósy Mookitojaus szkaľuu Kretingyyniu
lig pat mee / tu 1831 dabootuju. — 85 pusl. in 4° rankraščio.
Viena puslapio skiltis palikta lietuviškiems vardams, bet išversti
lietuviškai tik keli vardai, šiaip kilkas lotyniškai.

¹⁾ Lenkiškų pamokslų su sakymo pažymėjimais yra net iš Nesvyžiaus.

5. Addenda / ad / Indicem Systematicum... — Priedėlis 4. num. 17 pusl. in 4° lotyniško rankraščio.

6. Addenda / Ad / Indicem systematicum... — Priedėlis 4. num. 15. pusl. in 4° lotyniško rankraščio.

7. Dictionarium Botanicum / Latino Samogiticum. — Paraidžiui surašytas, 16 pusl. in folio. Tekstas lotyniškai lietuviškas.

8. Supplementum / Dictionarii Botanici / Latino-Samogitici. — 7. num. priedėlis. 11 pusl. in 4° rankraščio. Tekstas lotyniškai lietuviškas, paraidžiui surašytas.

9. Sąrašzós / Weyslu yr Skyyrtliu / Žemaytyszkaa - lotiinysszku. — Augalų sąrašas gaujomis. 69 pusl. in folio. Tekstas lietuviškai lotyniškas.

10. Botanica Samogitiensis Augimiste Zemaytyny. — Augalų sąrašas gaujomis. Rankraštis lotyniškai lietuviškas, 12 pusl. in folio. Gale rankraščio prierasas: „Ta zolynicze./ augimistys zemaytynys ira partaysita Wynliow Wysótkynczioy par Daugalynti Jonilesta Pona Wolfgangu Mokitoji Skyrtyis Aptiekynys“.

11. Pridóra Augimys. — Kelių augalų aprašas. Rankraščio 41² pusl. in folio. Tekstas lietuviškas, vardai ir lotyniškai.

12. Augalų sąrašas gaujomis. Rankraštis lietuviškas su lotyniškais augalų vardais, 32 pusl. in folio.

13. Surinkyms Warduu weyslyniu Žemaaytyszkuju. — Lietuviškai lotyniškas augalų vardų rinkinys. 14 pusl. in 4° rankraščio. Prie vardų vėliau pristatyti numeriai.

14. Augalų sistematikos žodynas. 87 pusl. in folio rankraščio. Tekstas lietuviškai lotyniškas, surašytas neparaidžiui. Didžioji rankraščio dalis rašyta kita ranka, bet rašyba Pabrėžos.

15. Supplement-S. — Rodyklės prie sistematikos. 8 pusl. in 4° lotyniško rankraščio.

16. Supplement. — Rodyklės prie sistematikos. 8 pusl. in 4° lotyniško rankraščio.

17. Javų (rugio, kviečio, avižos, nendrės) aprašymas. Nepilnas rankraštis. 12 pusl. in folio. Lietuviškas.

18. Atskirų augalų aprašymai. Rankraščio nuotrupa. 8 pusl. in folio. Tekstas lietuviškas.

19. Rejestr / Roslin cudzoziemskich i tak jarzynnych, ja / ko kwiatkowych rozbieranych, i zasuszonych / przez X. Ambrozeego Pabręza ex Professora szkół / Parafialnych Kretyngowskich. — 8 pusl. in 4° rankraščio, rodos, be galo. Viso sąrašė 73 numeriai.

20. Rejestr roslin z Flory pruskiej, do których nazwiska Żmudskie są potrzebne. — 34 psl. in 4° rankraščio. Rašyta ne Pabrėžos ranka, jo parašyta tik duodamoji antraštė.

21. Supplement wyrazow, od liczby zaczynających się. — 8 pusl. in 4° rankraščio. Rodyklės prie botanikos sistematikos. Lotyniškas.

22. Denotatio / Plantarum quae numero staminum stylo-
rumque discordant Classi suae. — 3 pusl. in 4° lotyniško rank-
raščio.

23. Wyskazanie / Klassy, y Rządu każdego rodzaju Roslin
objętych w Pomnożeniu Dykcjonarza / Roslinego Xiędza Krzysztofa
Kluka przez Dziarkowskiego y Sinickiego wydanym. — Lotyniškai
lenkiškas rankraštis. 35 pusl. in folio.

24. Imiona Roslin / z Książeczki. Der Zimmer und Fens-
fergarten. — Rankraštis lotyniškas. 4 pusl. in folio.

Dvasinio turinio:

25. Rekolekcyjys / Dwasyszkas / I tris, dylinas, Padaitas.
Dieley / Pažitka Dwasyszka / Parakwyjonu Kretingyniu. / Ysz zalie-
cyjyma / Jomylestaš Kóniga Gwardyona / Par / Konyga Ambrozijejo
Jörgi / Pabreža Tercyorio Z. S. T. Fr. bonosi / Koznadyjy yr
Profesorio Mokslyniczys Kre tingynys. / Paraszitas. / Kretingoy. —
Metusy 1846. — 172 pusl. in folio rankraščio. Puslapiai nenumė-
ruoti, tik kai kur raidėmis sužymėti.

26. Sakimay / Apey / Griekus. — 179 pusl. in 8°. Keli
pamokslai.

27. Mokslós / Rodas / Ko reyk / Norę / Geró smerčiú nóu-
myrty. / Padalits / i / dwy daly. — / Yszimts / Ysz / Wayriu kniegu
loti / nyszku Lėkyszku. yr / Žemaytyszku / Par / Konyga Ambrozijejo
/ Pabreža / Metusy 1844 (ar 34?). — 36 pusl. in folio rankraščio.
Tiktai I. dalis.

28. Ligonių lankymai, pasiruošimas mirti, maldos prie mirš-
tančių ir už mirusių, laidojimas. 70 pusl. in folio rankraščio.
Rodosi II. dalis „Moksló“. Puslapių numeracijos gale trūksta.

29. Nobažęstwa / Łayko prijemyma Sakra — / męta Pakutos
Szwętos. — 20 pusl. in folio rankraščio.

30. Nowenna / at paszłowynyma Nekalta / prasydiejyma
Maryjos / Pannos / Ysz Destyš steboklinga agnasely. — 4 pusl. in
folio.

31. Apie ugnies šventimą. Rankraščio nuotrupa. 9 pusl. in 8°.

32. Namowa chrzesciańska / Do chorego, przyprawa do
szęśliwego škonania. — Lenkiškas rankraštis. 4 pusl. in folio.

Medicina:

33. Apee / Baltóuji Pluudi / Motryszkuuju. — Ligos apra-
šymas ir gydymas. Rankos rašto knygelės. in 8° II + 109. pusl.
Apdarytos.

34. Spasabs / kapp reyk apsyeyte só Lygonays, kór niera
Daktaru, — / teypojaus kapp sarginty Lygonis, Kóumi gidite, —
Kokius anyms dóuty walgius yr gie / rymus czieso Lygos, yr gi—

nal anymis. — / Yszdouts Petersburgy. Dró - / karnie Gidacziu. — Metusy 1813. — 14 pusl. in 8° rankraščio. Pabrėžos versta.

35. Barwoosynas Tincturae; Gaargalaa Gargarismata; Aaugimys Daziwyyynys; Augimys sógadliiwosys Papóóšzymóu; Gięralaa Potus; Agluunaa Carbonata; Aaugimys sógadliiwosys Giidi-synaa; Krystaa Pulvis. 14 pusl. in folio palaido rankraščio.

36. Wyyraalaa Decocturae; Ysztraaukaalaa Extracta; Yszplau-synas arba Yszplowee Glysmata - Clysteres; Driebalaa Cataplas-mata; Myyszynee Mixturae; Cóókraa Sacchara; Atpylsynas weer-datys Infusa calida. — 11 pusl. in folio lietuviško rankraščio. Vaistų darymas ir vartojimas.

37. O koltunje. — Ligos aprasymas ir gydymas. 37 pusl. in 4° rankraščio. Apdarytas.

38. Įvairūs patarimai; Krotka specifikacya medikamentow approbowannych... gydomųjų žolių aprašymai ir kitkas; Aphote-ca Domowa. — ca. 400 psl. in 8° lenkiško apdaryto rankraščio.

39. Praeparata et Composita Pharmacopaeae. — Lotyniškas receptų sąrašas. 62 pusl. in 4° rankraščio. Apdarytas.

40. Notatki / O Niekτόrych Chorobach Koni. — 40 pusl. in 4° apdaryto lenkiško rankraščio.

41. Pharmacoepa / Ad / Pauperes curandos / accomodata. / In usum / Scholae Policlínicae Lipsiensis / Edidit / Ludouicus Cerutti... Lipsiae 1829. — Receptų rinkinys. Pabrėžos darytas nuorašas 32 pusl. in 4°.

42. Medicamenta / contra Diarrhoeam et Dysenteriam ex Pharmacopoeia castrensi ruthenica Jacobi Wylie. — Lotyniš-kai lenkiškas rankraštis. 12 pusl. in 4°.

43. Farmakologija. Lenkiškas rankraštis. 500 pusl. in 4°. Apdarytas.

44. Gies / 1 Melancholia Niewiast. — Ligos aprašymas ir gydymas (receptai). 32 pusl. in 4° apdaryto rankraščio.

45. Manuskrypt / zawierający / Wiadomości pożyteczne, a / niektórym Osobóm wiele potrzebne. / złożony / z sześciu xią-zeczek. / Wybrany / po większey części z róż / nych Autorów, w reszcie / z Informacyi rozmaitych / Praktyków. przez X. Ambro-żego Pabręza... / Roku 1827 / w Kretyndze. — Įvairūs patarimai, ligų aprašymai, jų gydymas, receptai. CCCIX pusl. in 8° rankraščio.

Varia:

46. Žodžių rinkinys iš Daukanto „Būdo“. Mažne visi išversti lenkiškai. 4¹/₂ lapo skilties rankraščio.

47. Partaysims. — 4 pusl. in folio. Kalbos taisymai vie-no kažkurio dvasinio turinio rankraščiu.

48. Apie audeklų balinimą. 2¹/₂ pusl. in folio. Rankraštis kruvoje su „Nobazęstwa“. Gale prierašas: „Wypisano z ksią-zeczki pod tytułem. Nauka w sztuce farbowania przez Pana

Hermstäda... „Od strony 146 do 166“. Rankraštis lietuviškas, matyti vertimās.

49. Pariedims / dieš / Ūbagu / Szpytolys Plungiys. — 9 pusl. in 8° rankraščio.

50. Įvairūs smulkūs raštai, rankraščių nuotrupos, atskiri receptai. Pav. Rozne domowe Lekarstwa. Elixir na cholereę.

II. Kiti rankraščiai.

1. Kalbrieda / Lezuve / Žemaytyszka / soriedita / par / Kunega Symona Grossa / Definitoriu zokana s. Pron- / cyszkaus kunegu bernardinu / Metusy 1835. — Lietuvių kalbos etimologija su lenkiškai lietuvišku žodyne lietuvių. 198 pusl. in 4° gražiai rašyto rankraščio. Etimologijos 136 pusl., o žodyne lietuvių 137. — 198. pusl. Etimologijoje kalbama apie visas kalbos dalis, yra net mažas sintaksės priedas. Pats gramatikos tekstas lenkiškas. Rankraštis apdarytas. Veikalo antraštė ir prakalba rašyti, rodos, gvardijono Šimkevyčios ranka. Įdomią prakalbą čia pat spausdinu ištiesai:

„Skaytitojū / Raszitos tos Knirgas Dyiwabaimingas yr didis procauniks S. P. Kunegas Symonas Gross turieje prigimta kalba wokyszka; weynok par procų Mokslynciziosy o potam Zokane S. Pronczyszkaus Kunegu Bernardinu yszymoky' tobulaa' kalbu lotinyszkas yr Lenkyszkas — Budams Zokany, par dydesny dali sawa omzyaus pyldy pawinastis Mokitoiaus jaunu Zokaniku — On gata parkeltas nu wiresnibes Zokanyzskos, ont dapyldeniejyma iwairiu pawinaszcziu Zokana, atlyikontes watondas nenorieje parleysty weltou, bet isz meylis Dyiwa yr artyma troszka paszwesty ont Dwasyszkas naudos. Kryszczyonu Katalyku; o kad kalbos Žemaytyszkos nemokieje, storioes kaip imanidamas ape jos yszmokyta — To diejes prisytyiky Gramatyku arba kningu mokoncziu kalbos Lewyszskay Žemaytyszkos, kieyk kamy galieje atrasty — Mokidamos tokiu buudu Žemaytyszskay ysz kningu klausies karte kalboncziu tarp sawes ysz prigymyma Žemaytziu yr su jes drauge kaip galiedams kalbieje; ysz ko pažyna ayszkiey rog niera niewyinos kningas kalbmokslynys, kuri but sutinkontu su uziwoiemu kalbu Žemaytyszku — Ysz tos destys mokidamos pats tos kalbos, iemy kartu rupinteis ape sadiejyma kalbmokslynys' kningas sutinkonczios su essaty tojy szalie kalbu — Knin-ga ta rodos labay priderati dieš Žemaytiu i-patinga wyssò pawieto Telsziu, dydzios dalyis pawietu Sziauliu yr Raseyniu: bo tamy kraszty kaypo tolausemy nu - svetymu rubeziu, reges tebe-sati jòu czystesny senowes kalba nekap kytusy Žemaytziu krasz-tusy ont Newiezas linkont; nes tyn tonkesne susiedaint tad su paty Leytuwò tad su Lenkas yr Gudās, kalba Žemaytyszka par ylga layka rados sumayszita, todlelge akitas raszitos, storioes.

kaip galiedašs atskyrty czystoujy kaiba Žemaytyszka nu suma-
szitosys yr neužiwoiemas to szalieš.

2. Ta knigiele Medytacijų, skajtoma / yra cziesy, Atpus-
ku klupoyjma / keturu — deszimtu adinu su / Nobažnu apmysli /
imu, ir prygul / pri Klosztoraus / Kretingos / K. K. Barnardynu
/ Raszita Metusy 1858. M. Lapkry di. 12. par Kle. Odoryką Ławry-
nawicza. — 60 pusl. in 4° rankraščio.

3. Skirius VI. / Maldas / pri / Trajces / wišu - Swencžiau-
ses. — 959. — 1564. pusl. in folio apdaryto rankraščio. Įvairios
novenos, maldos.

4. Skirius VII. / Maldas / pri / Swencžiausioses / Marijos
Panos. — 1565. — 1960. pusl. in folio apdaryto rankraščio. Įvai-
rios novenos, maldos, litanijos. Autorius tas pats kaip ir 3 num.
Abu numeriu (3. ir 4.), matyti skiriamu viešosioms pamaldoms.
Turėtu, mažiausia, būti dar vienos knygos, nes 3. num. apdaruo-
se pastatyta 2. o 4. num. 3. Tą pat rodo ir paginacija.

5. I Meditacya / Apie gała antkurio Žmogus irā Sutwertas.
II Meditacya Pakuto. — 36 pusl. in 4°. Rodos, tos pačios ran-
kos kaip 2 num.

6. Užrašų knygelės ca. 300 pusl. in 8°. Žodžių rinkiniai,
pamokslų užrašai, Sv. Rašto ištraukos. Išskyrus ištraukas, viskas
lietuviškai.

7. Meditacijos su rytmetinėmis ir vakarinėmis maldomis.
48 pusl. in 8°. Tekstas lietuviškas.

8. 59 pamokslai ca. 500 pusl. in 8°. Atskiruose pamoks-
luose įrašyti sakyimo pažymėjimai ir parašas: „Fr. Rudol. Szym-
kiewicz G et D.“ Viskas rašyta viena ranka. Matyti, jis ir au-
torius. Pamokslai sakyti daugiausia Tytuvėnuose; seniausi 1792. —
94. metu. Rankraštis apdarytas.

9. Pamokslai. Viso pamokslų apie 1.000. Kiekvienas pa-
mokslas maždaug 10 pusl. in 4° didumo. Suspaudus krūva
70 cm. aukščio. Daug pažymėta sakytų; Tytuvėnuose, Kelmėje.
Gaurėje. Senesnių pamokslų kaip 1800 neteko krūvoje aptikti,
Vėliausi iš antrosios pusės XIX. amžiaus.